

การออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์
จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง*
DESIGN AND PROTOTYPE OF THE CREATIVE ECONOMIC PRODUCTS BY
LAMPANG COMMUNITY MUSEUM NETWORK

พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี), บุรินทร์ รุจจนพันธุ์, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์,
ณรงค์ ปัดแก้ว, อรทัย พิไชยวงศ์

Phrakhusirithammabandit (Phanuwat Patiphanamedhi), Burin Rujjanapan,
Silawat Chaiwong, Narong Padkaew, Orathai Pichaiwong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phanu_mculp@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชน เสนอแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์และนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชนอื่นในรูปแบบนิทรรศการ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีจำนวน 35 รูป/คน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ได้ศึกษาองค์ประกอบในพื้นที่ 3 แห่ง ได้แก่ วัดปงสนุกเหนือ วัดไหล่หินหลวง และวัดบ้านหลุก พบว่า ต้ององค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ มีผู้นำที่พร้อม แผนของชุมชน ทุนจากภายใน การมีส่วนร่วมในชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ เครือข่ายพันธมิตร การจัดการความรู้ และแรงสนับสนุน โดยทุกองค์ประกอบต้องกำกับติดตามดูแลโดยผู้นำที่เข้มแข็ง 2. ได้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยมีกระบวนการที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการองค์กร การตลาด การผลิตและบริการให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและสังคมควบคู่กันไป และปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอไปสู่ความยั่งยืน 3. ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก คือ กรอบรูป ธง กระต่ายขูดมะพร้าว ฮอกควาย และครกไม้ ซึ่งการจัดแสดงนิทรรศการนั้นจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การออกแบบ; ต้นแบบผลิตภัณฑ์; เศรษฐกิจสร้างสรรค์

*Received September 27, 2022; Revised October 12, 2022; Accepted October 13, 2022

Abstract

Objectives of this research were to study the components of community's innovation for the creative economic products from community museum, products design, and purpose of products prototype from community museum to others like an exhibition. This research was qualitative research, by participation action research. collected data from 35 key informants and analyzed data by the qualitative method.

The research results were as follows: 1. The components of 3 areas at Pongsanook Nuea Monastery, Laihinluang Monastery and Banluk Mnastery were found that the mutual leader would drive community plan , social capital, community participation, network knowledge management , Supporter's in their community 2. Products design had process that be driven by community content as management, marketing, production and service in products that were needed from their community and continuous improvement to sustainability 3. Products prototype were shown as picture frame, flag , daily use items in exhibition where cooperated with network both government and private.

Keywords: Design; Product Prototype; Creative Economic.

บทนำ

ทิศทางการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 ให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางควบคู่ไปกับการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยอาศัยองค์ความรู้และนวัตกรรมตามหลักคิดประเทศไทย 4.0 ท่ามกลางสถานการณ์ที่สังคมชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันมีพลวัตและความซับซ้อนสูงและมีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่องเป็นความท้าทายที่สำคัญ ทุกภาคส่วนในสังคมจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการจัดการเชิงรุกและเชิงรับควบคู่กันไป ซึ่งการตัดสินใจที่ดีต้องการข้อมูล ความรู้ การถอดบทเรียนและประสบการณ์ที่พัฒนามาจากการวิจัย โดยการสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรทางวัฒนธรรม จนกระทั่งสามารถปรับตัวสอดคล้องกับโลกในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังเป็นพลังร่วมขับเคลื่อนประเทศสู่ประเทศไทย 4.0 ตามเป้าหมายของนโยบายได้นั้น การพัฒนาให้คนไทยเป็นคนไทย 4.0 จึงเป็นหัวใจสำคัญซึ่งจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญ คือ การเป็นนวัตกรรมที่สามารถ

สร้างนวัตกรรมยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาเมือง ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลผลิตใหม่ หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ จากการจัดการทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม แต่แนวคิดหลักที่ผ่านมามุ่งเน้นนวัตกรรมที่เป็นเทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมจากบุคคลภายนอก จึงมีข้อจำกัดด้านการเรียนรู้และความไม่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน จึงเกิดแนวคิดใหม่ที่ว่าชุมชนที่ต้องการนวัตกรรมควรเป็นผู้สร้างนวัตกรรมเป็นหลัก โดยมีภาคีเครือข่ายร่วมในกระบวนการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน มีเป้าหมาย คือ การสร้างโอกาสให้ชุมชนได้แก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง สร้างความเข้มแข็งด้านรายได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เกิดจากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนเป็นผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มของสินค้า ด้วยวิธีใหม่หรือพัฒนาต่อยอดจากเดิม แล้วปรับปรุงตามความต้องการ ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเรื่องราวความเป็นมาที่น่าจดจำและแปลกใหม่ สามารถถูกยกระดับเป็นทรัพย์สินทางปัญญาได้ (บุรินทร์ และภาคินี เปล่งดีสกุล, 2561) ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาไทยมีอยู่ทุกภูมิภาคของไทยในชื่อหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ถูกยกระดับจากชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนที่เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติได้

พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่สำหรับการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนความรู้ ทักษะที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีความคิดมีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ชุมชนได้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลให้คนในชุมชนนั้นมีความคิดนักพัฒนาที่ตัดสินใจบนความมีเหตุมีผลอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและมีจิตสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไม่ใช่แหล่งเรียนรู้เฉพาะคนในชุมชน แต่ถูกยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ผู้สนใจจากภายนอกสามารถเข้าไปเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมได้ และมีการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก (ฐาปกรณ์ ทองคำนุช และคณะ, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษารายละเอียดและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง เพื่อให้ได้แนวทางการออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรม สามารถเป็นแนวทางต่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนอื่นได้ และเป็นการรักษานวัตกรรมทรัพยากรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชน
2. เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชนอื่นในรูปแบบนิทรรศการ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structure In-Depth Interview) จำนวน 1 ฉบับ โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบแนวคิด
3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
4. สร้างเครื่องมือการวิจัย
5. จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการข้อคำถามแต่ละประเด็น
6. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์
7. จัดพิมพ์แบบแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง
8. ดำเนินการสัมภาษณ์

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาใน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มวัดและชุมชนจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วัดและชุมชนปงสนุกเหนือ วัดและชุมชนไหล่หินหลวง และ วัดและชุมชนบ้านหลุก 2. กลุ่มเครือข่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พาณิชจังหวัดลำปาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาศิพิพิธภัณฑ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จำนวน 35 รูป/คน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ พระสงฆ์ 5 รูป ผู้เกี่ยวข้องด้านวัดและชุมชน 15 คน ตัวแทนฝ่ายปกครองท้องถิ่น 10 คน และองค์กร

ภาครัฐ/เอกชน 5 คน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย 1. การจัดระบบระเบียบข้อมูล 2. การให้รหัสข้อมูล 3. การจัดกลุ่มข้อมูลและ 4. การหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มข้อมูล (สากุล ช่างไม้, 2555)

ผลการวิจัย

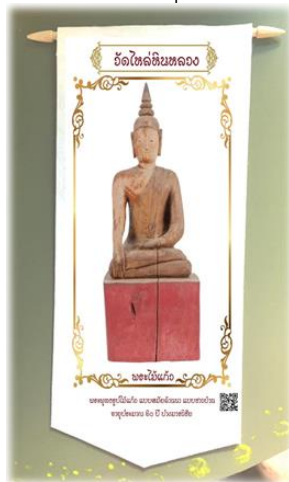
1. องค์ประกอบของการสร้างชุมชนวัดกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑสถาน พบว่า การพัฒนาชุมชนวัดกรรมทั้ง 3 แห่ง คือ วัดและชุมชนปงสนุกเหนือ วัดและชุมชนไหล่หินหลวง และ วัดและชุมชนบ้านหลุกให้ประสบความสำเร็จโดยใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นต้องให้ความสำคัญกับสิ่งต่อไปนี้ 1. มีผู้นำในชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ 2. มีแผนการขับเคลื่อนที่มุ่งเน้นเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาที่มีความเหมาะสมตามสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนและสังคม 3. มีทุนจากภายในซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่จะเป็นแรงหนุนให้การสร้างชุมชนวัดกรรมสำเร็จได้ 4. มีการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมและความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน 5. มีความคิดสร้างสรรค์ 6. มีการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรที่มาร่วมคิดร่วมพัฒนาชุมชนแต่จะต้องไม่ดึงให้ชุมชนถอยห่างจากวิถีเดิมมากเกินไป 7. มีการจัดการความรู้ 8. มีผู้สนับสนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งองค์ประกอบของการสร้างชุมชนวัดกรรมที่สำคัญคือ ภาวะผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ 1. มีภาวะผู้นำที่พร้อมเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบเชิงบวก 2. มีภาวะผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในชุมชน 3. มีภาวะผู้นำที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวก 4. มีภาวะผู้นำที่ยึดเอาค่านิยมร่วมของชุมชนเป็นฐาน 5. มีจิตสาธารณะ โดยชุมชนวัดกรรมนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1. มีผู้นำหรือผู้ดูแลที่มีความพร้อมทุกด้าน 2. มีกิจกรรมที่ใช้องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยี 3. มีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่พร้อมสนับสนุนระบบและกลไกในการทำงาน 4. มีผลลัพธ์จากการสร้างนวัตกรรมในชุมชนที่ยังรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ 5. มีผลที่ได้รับในระยะยาวจากกิจกรรมและความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืน

2. เสนอแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑสถานโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีวิธีการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การออกแบบผลิตภัณฑ์ 2. กระบวนการผลิต 3. กลยุทธ์ทางการตลาด 4. วิเคราะห์จุดเด่นจุดอ่อน 5. ทบทวนปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6. ศึกษาปัญหาอุปสรรค และ 7. ต่อยอดคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มี 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการบริหารจัดการองค์กร 2. ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาด 3. ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและบริการ และ 4. ด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

ส่วนแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์มี 7 ประเด็น ได้แก่ 1. การใช้องค์ความรู้ 2. การศึกษา 3. การสร้างสรรค์งาน 4. การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม 5. วัฒนธรรม 6. ภูมิปัญญาและ 7. เทคโนโลยีสมัยใหม่

3. ต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชนอื่นในรูปแบบนิทรรศการ พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เมื่อนำมาใช้แล้วสามารถส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและเป็นรากฐานในการสร้างเศรษฐกิจที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนและประเทศได้ ดังนั้นเมื่อนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่มีการเผยแพร่ผ่านรูปแบบนิทรรศการ ด้วยการจัดงานแสดงสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการพัฒนาของชุมชนในแต่ละท้องที่ทั้ง 3 แห่งนี้ มีผลิตภัณฑ์ที่จัดแสดงได้แก่ กรอบรูป ธงกระดาษชุบมะพร้าว ฮอกควาย และครกไม้ ซึ่งแต่ละแห่งอาจจะมีเนื้อหา รูปแบบ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชน ซึ่งการจัดนิทรรศการเพื่อแสดงสินค้าหรือการจัดจำหน่ายสินค้ามีขั้นตอนที่สอดคล้องกันดังนี้ 1. การวางแผนมีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้ ประเภทของงาน วัตถุประสงค์ สถานที่ ระยะเวลา ผู้จัดและกลุ่มเป้าหมาย และวิธีจัดงาน 2. ขั้นตอนการนั้นมีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้ การออกแบบ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การติดตั้ง และการควบคุมดูแลความปลอดภัย 3. ขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ คือ การใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดมาประยุกต์ร่วมกันเพื่อเชิญชวนหรือชักจูงหรือแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ ประชาชนที่สนใจได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับงานนิทรรศการ หรืองานแสดงผลผลิตภัณฑ์ 4. ขั้นตอนการนำเสนอ คือ การแสดงเนื้อหาข้อมูลหรือผลิตภัณฑ์แก่ผู้ร่วมงานทุกกลุ่มและ 5. ขั้นตอนการประเมินผลและสรุป คือ การถอดบทเรียนกิจกรรมที่ดำเนินการในทุกองค์ประกอบ เพื่อที่จะนำจุดเด่นที่ได้จากประสบการณ์การทำงานถูกนำไปพัฒนาแล้วทำซ้ำ และแก้ไขจุดอ่อนที่ค้นพบจากการเรียนรู้ปัญหา

ภาพที่ 1 ธง ผลิตภัณฑ์ของวัดและชุมชนไทรลึงทอง

ที่มา: ผู้เขียน (2565)

ภาพที่ 2 ครงไม้ ผลิตภัณฑ์ของวัดและชุมชนบ้านหลุก
ที่มา: ผู้เขียน (2565)

อภิปรายผลการวิจัย

การออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปางมีประเด็นสำคัญและน่าสนใจที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชน ผลการวิจัยจากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ทั้ง 3 แห่งในจังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดปงสนุกเหนือ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง วัดไหล่หินหลวง ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา และ วัดบ้านหลุก ตำบลนาครี อำเภอแม่ทะ พบว่าองค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนในวัดและชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความพร้อมและเหมาะสมในทุกด้าน แผนของชุมชนที่ครอบคลุมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชน ทุนจากภายใน การมีส่วนร่วมในชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ เครือข่ายพันธมิตร การจัดการความรู้ และแรงสนับสนุน โดยทุกองค์ประกอบต้องกำกับติดตามดูแลโดยผู้นำที่เข้มแข็งที่สามารถนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาชุมชนนวัตกรรมได้ และเชื่อมโยงกับศูนย์รวมจิตใจในชุมชนเชิงบูรณาการทั้งบ้าน วัด โรงเรียนอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ทรงศักดิ์ แก้วมูล (2549)

ได้ศึกษาการดำเนินการศึกษาสังเคราะห์ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดไผ่หินหลวง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง พบว่า การจัดการ พิพิธภัณฑ์เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึก ในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มั่นคงและถาวร โดยจะต้องอาศัย ชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน โดยชุมชนวัดไผ่หินหลวงเป็นชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนไผ่หิน และปัจจัยที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีการพัฒนาสร้าง จิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโบราณวัตถุร่วมกัน

2. เสนอแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มต้นที่การจัดเวทีสัมมนาเพื่อค้นหาคำถามความรู้ในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า มีการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ของแต่ละ ชุมชนผ่านทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรที่สร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรด้วยการจัด สมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ผ่านคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และมีการ นำมีอัตลักษณ์ทางด้านการพัฒนา รักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ในการทำมาหากิน จึงมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีลักษณะเป็นของที่ระลึกสอดคล้องกับอาชีพในชุมชนที่เป็นทุน ทางสังคมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร (2559) ได้ศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อศึกษา กระบวนการเรียนรู้ของภัณฑารักษ์ในการเปลี่ยนแปลงพิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่ ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของภัณฑารักษ์ในการเปลี่ยนแปลงพิพิธภัณฑ์ไปสู่การเป็น พิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่มีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จึง เป็นไปในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3. นำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชน อื่นในรูปแบบนิทรรศการ พบว่า การจัดแสดงผลิตภัณฑ์ในรูปแบบนิทรรศการนั้นจะประสบ ความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือได้แก่ วัด ชุมชน หน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัดลำปาง องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาควิชาพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งการจัดนิทรรศการนั้นมีขั้นตอนที่ต้อง ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เมื่อดำเนินการไปจนถึงการประเมินผลและสรุปผลแล้ว จะต้อง มีการถอดบทเรียนและประสบการณ์ เพื่อนำบทสรุป หรือข้อเสนอแนะไปพัฒนาต่อยอด สำหรับการทำงานในครั้งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ สุทธิธนากร และ คณะ (2561) ได้ศึกษาการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหารจัดการ ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหาร จัดการของวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนสร้างมูลค่าให้กับ ผลิตภัณฑ์ในระดับมาก ส่วนนวัตกรรมในการบริหารจัดการพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจคือ นวัตกรรมองค์กร นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด การจัดการความรู้เชิง

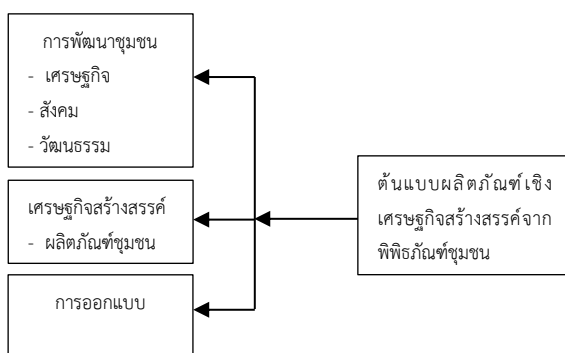

นวัตกรรม และสมรรถนะของบุคลากร ส่วนจุดเด่นคือความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสิ่งที่ทำให้การประกอบการประสบความสำเร็จคือ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ และการมีประสบการณ์ทางการตลาดของสมาชิก

องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้เรื่องต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนที่ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนาชุมชนให้สำเร็จนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ คือ มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีแผนงานโครงการที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา มีทุนทางสังคมจากภายในชุมชน การมีส่วนร่วมและความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ มีความคิดสร้างสรรค์ มีเครือข่ายและพันธมิตรที่ร่วมคิดร่วมสร้าง มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ และมีผู้สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนบรรลุเป้าหมายได้

ส่วนการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เป็นผลงานเชิงนวัตกรรมของชุมชนได้นั้น จำเป็นต้องมีระบบและกลไกที่พร้อม มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Swot Analysis) ให้รอบด้านทั้งจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) เพื่อนำไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่น และพิพิธภัณฑ์ชุมชนเป็นฐาน แล้วพัฒนาโดยการจัดการความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรม โดยทำงานร่วมกับเครือข่ายที่พร้อมให้การสนับสนุน

ภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา: ผู้เขียน (2565)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนากรอบแนวคิดในการดำเนินงาน และวางแผนการทำงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานด้านวัฒนธรรมทุกระดับเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ใช้ทรัพยากรภายในชุมชน พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาแนวทางในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

2. ควรยกระดับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับนักวิชาการที่มีความชำนาญในด้านนี้ และขยายพื้นที่การวิจัยให้ครอบคลุมทั้งประเทศเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรในภาพรวมเชิงบูรณาการทุกภาคส่วนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่มีอยู่ทั่วประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570. สืบค้น 24 กันยายน 2565, จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/stg-policy/930-2563-2570.html>
- จุฬามาศ แก้วพิจิตร. (2559). การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ, 8(1), 32-59.
- ฐาปกรณ์ ทองคำนุช และคณะ. (2564). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยด้วยแนวคิดพิพิธภัณฑ์จุดหมายปลายทาง. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 15(1), 38-52.
- ทรงศักดิ์ แก้วมูล. (2549). การดำเนินการศึกษา รวบรวมข้อมูล และสังเคราะห์องค์ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์วัดไผ่ล้อม หินหลวง ตำบลไผ่ล้อม อำเภอกะเปอร์ จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.
- บุรินทร์ และภาคินี เปล่งดีสกุล. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์ กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืดแม่สมศรี ตำบลทุ่งลุยลาย อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 10(2), 206-230.

- ศากุล ช่างไม้. (2555). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 18(1), 42-53.
- สมเกียรติ สุทธินิรากร และคณะ. (2562). การสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13(1), 270-283.